

Joan VENY i Teresa CABRÉ (cur.)

Antoni M. Badia i Margarit: rellevància acadèmica, inquietud científica i servei a la llengua

Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2022, p. 203-209

DOI: 10.2436/15.2500.01.11

L'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes

BEATRICE SCHMID

Secció Filològica

Institut d'Estudis Catalans

Dintre de l'immens llegat en l'àmbit internacional que ha deixat el doctor Badia, l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (AILLC) ocupa un lloc rellevant, cosa que el mateix Badia considerava així. Als anys 1960-1970, la fundació d'una associació de catalanística, que significava la institucionalització dels lligams entre els estudiosos del català de diferents països i generacions, i la creació d'una institució que pogués garantir un ritme regular en l'organització de congressos i la publicació d'actes, li van semblar un mitjà molt adequat per a situar el català i la filologia catalana al nivell internacional. En una ponència llegida l'any 1994 en el Colloqui de Frankfurt, Badia parlà (en tercera persona) de la seva relació amb l'AILLC, de la seva «dèria de l'AILLC», fent ressaltar els dos vessants que sempre li importaven tant, el científic i l'humà:

De 1968 ençà, ha viscut amb la dèria de l'AILLC, que sempre ha tingut pel mitjà més apropiat per a consolidar els estudis de llengua i literatura catalanes, incorporar-hi noves fornades d'estudiosos i fer que tothom (joves i grans, nadius i forans) hi respiri el clima de la comunitat que els uns i els altres constituïm. (Badia i Margarit, 1996, p. 24)

Si l'AILLC, sens dubte, li importava al doctor Badia, molt més important és la petjada que Badia ha deixat en l'AILLC: el seu paper va ser decisiu en la fase preparatòria i de creació de l'associació, en fou el primer president, i sempre ha acompanyat l'AILLC amb interès i simpatia, fins als darrers anys de la seva llarga vida.

A continuació voldria posar en relleu tres aspectes de la relació de Badia amb l'AILLC: la seva contribució a la creació de l'Associació, la seva intervenció en els colloquis posteriors i el seu paper com a conseller de l'AILLC.

LA CONTRIBUTIÓ DE BADIA A LA CREACIÓ DE L'AILLC

L'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes fou fundada oficialment a Cambridge l'any 1973, després d'un període preparatori d'uns cinc anys. La historiografia de l'AILLC¹ considera com a punt de partida el Colloque de Linguistique Catalane organitzat per Antoni M. Badia, Germà Colón i Georges Straka al Centre de Philologie Romane d'Estrasburg l'abril de 1968. No era casualitat que l'escenari del primer acte fos el Centre de Philologie Romane d'Estrasburg. El director del Centre, Georges Straka, era, des de la seva participació en el Congrés Internacional de Lingüística Romànica a Barcelona el 1953, un gran admirador de la llengua i cultura catalanes i amic personal de Badia. A més, Germà Colón, catedràtic de la veïna Universitat de Basilea, era aleshores professor visitant a la Universitat d'Estrasburg.

Més que d'un congrés es tractà d'una setmana d'estudi dedicada enterament a la llengua catalana, cosa excepcional, ja que fou la primera vegada que un dels *colloques* del Centre d'Estrasburg versava sobre una altra llengua diferent de la francesa. En la retrospectiva, Badia descriu el Colloque d'Estrasburg de la següent manera:

Constà de vuit sessions de mitja jornada (ço és: tot el matí o tota la tarda), en cadascuna de les quals hi havia un especialista que hi presentava, durant una hora i mitja, una ponència o report sobre un tema general. La resta de la sessió era dedicada a la discussió (o «colloqui») sobre el tema, durant una altra hora i mitja, per part dels assistents (una trentena llarga). Ho repeteixo: un colloqui en el sentit més escaient del mot. (Badia i Margarit, 1996, p. 27)

A més del mateix Badia, els ponents i els temes van ser els següents (cito els títols tal com apareixen a les actes publicades):² Ramon Aramon i Serra, «Problèmes d'histoire de la langue catalane»; Joan Solà, «Orthographe et grammaire catalanes»; Joan Veny, «Dialectologie catalane»; Germà Colón, «Quelques considérations sur le lexique catalan», i Henri Guiter (de la Universitat de Montpeller), «Questions d'onomastique catalane». Badia hi va presentar tres de les vuit ponències, dues de caràcter descriptiu i sincrònic sobre fonètica i fonologia catalanes i sobre morfosintaxi, i una altra titulada «Le catalan aujourd'hui», sobre la qual Josep Massot diu:

1. Per a la història de l'AILLC es poden consultar Badia i Margarit (1996) i Colón Domènech (1999).

2. Sobre el contingut de les actes dels primers colloquis vegeu Badia i Rigau (1977) i Pötters (1978).

Badia va llegir una ponència impressionant i molt agosarada en aquells moments sobre la situació del català a partir de la repressió iniciada el 1938 amb la supressió de l'Estatut de Catalunya, un cop les tropes franquistes van ocupar Lleida. (Massot i Muntaner, 2016, p. 31)

El Col·loqui d'Estrasburg va contribuir doblement a la projecció internacional de la filologia catalana. D'una banda, el programa fou perfectament concebut per a oferir, com a conjunt, una síntesi dels aspectes fonamentals del català i de l'estat dels estudis sobre aquesta llengua. En efecte, el volum d'actes, que duu el títol senzill però efectiu *La linguistique catalane*, publicat l'any 1973 per Antoni M. Badia i Georges Straka dins la col·lecció «Actes et Colloques» de la prestigiosa editorial parisenca Klincksieck, es va convertir aviat en manual d'estudiosos de filologia romànica i va contribuir molt a fomentar el coneixement del català en la romanística (Colón Domènech, 1999, p. 13).

De l'altra banda, del Colloque va sortir refermat el propòsit de dur a terme més trobades científiques sobre temes catalans i la idea d'institucionalitzar-les. Efectivament, durant la següent trobada, celebrada a Amsterdam dos anys més tard, es va crear una comissió gestora, presidida per Badia i Margarit, amb l'objectiu d'organitzar un altre col·loqui i de redactar un projecte d'estatuts per a la fundació oficial d'una associació internacional de catalanistes.

La constitució formal de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes tingué lloc a Cambridge l'abril de 1973 durant el tercer col·loqui, el primer que duu el títol «Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes», designació que s'ha mantingut fins a l'actualitat, així com també el ritme triennal. D'aquesta manera el Colloque d'Estrasburg es va convertir, a posteriori, en el primer col·loqui d'una llarga sèrie que està a punt d'arribar a la dinovena edició. Arran de la fundació formal de l'Associació, en la primera Assemblea General, Badia fou elegit president de l'AILLC.

En definitiva, Badia tingué un paper primordial en el període preparatori i en la fase de constitució de l'AILLC. Gràcies a la seva erudició i el seu carisma va ser l'estrella indiscutible dels primers congressos, fou el principal responsable del programa i coeditor de les actes del primer Col·loqui, va ser president d'honor del segon Col·loqui i president de la Comissió Gestora i, finalment, esdevingué el primer president de l'Associació. Badia va exercir el càrrec de president fins al quart Col·loqui, celebrat a Basilea l'any 1976, amb el qual ja va començar l'època de consolidació de l'AILLC.

LES INTERVENCIIONS DE BADIA EN ELS COL·LOQUIS DE L'AILLC

Una característica ben coneguda i constant del doctor Badia era el seu desig de compaginar els aspectes científics i humans de la filologia. Aquest desig marca

tant el capteniment del jove filòleg català a la «descoberta de la romanística» davant els il·lustres mestres de l'època com, més tard, l'actitud del doctor Badia envers els joves quan ell ja s'havia convertit en un dels màxims referents de la catalanística i la romanística. Així s'explica la importància que donava al contacte personal i a la participació en congressos. Com deia ell mateix: «si hom vol fer-se amic dels seus col·legues, un bon sistema per aconseguir-ho és la presència personal. “Qui cara veu, cara honra”» (Badia i Margarit, 2012, p. 14) i més endavant: «...encara existeix una altra manera que ho supera tot. I és que la dita presència no sigui unipersonal, sinó col·lectiva. Dit clar i català: assistir a un congrés, a un col·loqui o a una reunió organitzada» (Badia i Margarit, 2012, p. 16).

No sorprèn, doncs, que des d'aquella trobada emblemàtica de 1968 fins al 2000 Badia va assistir activament a tots els col·loquis de l'AILLC; després, amb més de vuitanta anys, encara honrà amb la seva presència els Col·loquis de Girona (2003) i de Lleida (2009). Les seves intervencions científiques en els col·loquis reflecteixen, si més no, una part de la multitud de camps que ha conreat, des de la sociolingüística fins a l'estudi dels orígens de la llengua. Quant als temes tractats, s'observa una diferència entre una primera època, en la qual la missió principal era la de difondre els coneixements fonamentals sobre el català entre els romanistes, i l'època de consolidació de la catalanística internacional.

Les ponències de Badia en els col·loquis inicials les va dedicar a la descripció sincrònica de la llengua i a la situació sociolingüística del català, amb la intenció de donar a conèixer la llengua catalana i la situació en què es trobava. És el cas del Col·loque d'Estrasburg, com hem vist, i del d'Amsterdam (1970), on va presentar a un públic internacional els resultats de l'enquesta sociolingüística sobre la llengua dels barcelonins, que a Barcelona s'havia publicat en forma de llibre l'any anterior.

En canvi, les aportacions de Badia en els col·loquis posteriors se situen en l'estudi de la història de la llengua i s'emmarquen dins els temes generals establerts per cada Col·loqui. Des de diferents punts de vista metodològics versen sobre èpoques i aspectes molt variats: a Andorra (1979), dins el marc temàtic «Els parlars del Pirineu», va parlar sobre «L'Alt Urgell i el català occidental naixent»; a Tolosa de Llenguadoc (1988), dins la temàtica general «Occitània i els Països Catalans», parlà de «Toponímia i relat històric. Noms de lloc catalans i occitans dins la *Crònica* de Ramon Muntaner»; i a París (2000), presentà una comunicació sobre «Cristòfor Despuig: ideologia i llengua» en la secció «La llengua catalana entre el segle XVI i el segle XIX».

Especial menció mereix, per la seva originalitat, la ponència ja esmentada més amunt, presentada al desè Col·loqui, celebrat a Frankfurt el 1994. En aquest treball, titulat «Els col·loquis de català i la lingüística: balanç d'un quart de segle», Badia ofereix un panorama dels nou col·loquis anteriors i avalua llur aportació a

la lingüística catalana. A partir d'estadístiques, comentaris i reflexions traça el desenvolupament qualitatiu i quantitatiu dels colloquis durant el quart de segle escolat, tenint en compte aspectes com ara el concepte i funcionament del congrés, les llengües emprades, el nombre de participants (segons edat, procedència geogràfica i professional), els tipus de col·laboracions, temes tractats i mètodes emprats, etc. Al final arriba a la conclusió:

Es pot afirmar, sense cofoismes, que la corba traçada pels nostres Col·loquis entre 1968 i 1991 és francament ascendent: 1) en la quantitat (pel nombre de col·laboradors), 2) en la qualitat (pel to de llurs aportacions), 3) en la diversitat (per la varietat dels temes tractats) i 4) en la novetat (per les propostes metodològiques) [...] tot ha contribuït a fer progressar els estudis de llengua catalana. (Badia i Margarit, 1996, p. 53)

Les intervencions de Badia en els colloquis, no cal dir-ho, no es limitaven a ponències i comunicacions científiques. També va participar en taules rodones i presentacions, com, per exemple, a Frankfurt (1994) en una taula rodona sobre l'ensenyament del català als Països Catalans, o a Alacant (1991) en la presentació del *Llibre blanc sobre la unitat de la llengua catalana* i, naturalment, va intervenir amb discursos i allocucions en actes socials i en inauguracions i cloendes.

L'ACTUACIÓ DE BADIA COM A CONSELLER DE L'AILLC

Una fita important en la història de l'AILLC va ser el setè Col·loqui, que tingué lloc a Tarragona l'any 1985. Va ser el primer que se celebrà enterament a Catalunya i amb el qual es va consolidar definitivament el principi d'alternar entre un colloqui en terres catalanoparlants i un altre en un lloc fora de l'àmbit lingüístic, convertint en realitat una idea dels fundadors de l'Associació.

En ocasió d'aquest colloqui, l'AILLC va manifestar de dues maneres el reconeixement de l'aportació científica, gestora i humana del doctor Badia a l'Associació i a la projecció internacional del català. D'una banda, se li van lliurar els tres primers volums de la miscel·lània en el seu homenatge, que arribaria als vuit volums.³ En el pròleg, Arthur Therry, aleshores president de l'AILLC, recorda el servei que Badia «ha prestat, des del primer instant, a l'organització i al bon funcionament de la mateixa AILLC» i continua:

Com a primer president, i ja en els temps pre-presidencials, el Dr. Badia i Margarit, amb la seva mescla insòlita de visió i de sentit pràctic, va ésser qui, malgrat tots els obstacles, va convèncer tothom que els estudis de llengua i lite-

3. Són els volums IX-XVI de la sèrie «Estudis de Llengua i Literatura Catalanes» (ELLC).

ratura catalanes ja eren capaços de presentar-se sistemàticament en un nivell internacional i de suscitar un interès, tant a Catalunya com a l'estranger, que de fet ha anat creixent amb els anys. A les qualitats humanes que ha aportat en qualsevol moment a l'organització de l'AILLC, cal afegir-hi l'enorme prestigi acadèmic que Badia ja s'havia guanyat arreu del món, i del qual tots, d'una manera o d'una altra, ens hem beneficiat. (Therry, 1984, p. 5)

De l'altra banda, a l'assemblea plenària, els membres de l'Associació van aprovar per aclamació el nomenament de Badia com a conseller de l'AILLC.

A partir d'aleshores la Junta de Govern podia comptar amb un conseller actiu, savi i empàtic, un conseller en el millor sentit de la paraula. Sempre que podia assistia a les reunions, posant la seva experiència al servei de les successives juntes de govern. Fins als darrers anys de la seva vida conservava la «dèria de l'AILLC» i la preocupació per la catalanística internacional. Si donava consells des de la seva experiència, sovint de manera crítica, ho feia sempre amb vista al futur i a la bona marxa de les activitats.

De manera particular li importaven les qüestions relacionades amb el funcionament dels col·loquis, sobretot la determinació de les línies temàtiques del col·loqui i la selecció de conferenciants i ponents invitats, i la integració dels joves en la comunitat científica. En aquest respecte voldria citar una d'aquestes intervencions típiques del doctor Badia en la seva qualitat de conseller. Es tracta de la darrera intervenció seva de la qual he trobat constància escrita en els arxius de l'AILLC. Llegim a l'acta (protocollitzada per Lídia Pons) de l'Assemblea General del 9 de setembre de 2003, celebrada en ocasió del Col·loqui de Girona:

[...] el senyor Antoni M. Badia assenyala la conveniència que la Junta de Govern controli directament l'organització dels col·loquis per tal que, de cara a augmentar la participació dels joves, es tingui especialment en compte que les quotes d'inscripció no han de ser gaire elevades i que, tal com ja havia indicat en col·loquis anteriors, cal facilitar un allotjament alternatiu més econòmic en residències d'estudiants o en convents; també lamenta que darrerament es va implantant en els congressos científics una tendència general a arribar-hi just per llegir la comunicació i marxar-ne tot seguit, de manera que, com que disminueix l'interès per compartir el contacte entre participants, aquestes reunions científiques també s'empobreixen.

La preocupació per la qualitat dels congressos com a lloc i ocasió de contacte personal i de debat científic (de col·loqui en el sentit etimològic del terme) ha acompanyat el doctor Badia, un dels fundadors i grans impulsors de l'AILLC, durant tota la seva vida professional. Actualment, l'AILLC compta amb més de mil socis (entre institucions i persones físiques), però els seus objectius no han

canviat des de l'època de la seva fundació: aplegar les persones de tot arreu i de totes les generacions interessades per la filologia catalana i fomentar els estudis de llengua i cultura catalanes en l'àmbit internacional.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BADIA, Lola; RIGAU, Gemma (1977). «Entorn dels tres primers volums d'actes dels col·loquis internacionals de llengua i literatura catalanes». *Els Marges*, 10, p. 97-105.
- BADIA I MARGARIT, Antoni M. (1996). «Els col·loquis de català i la lingüística: balanç d'un quart de segle». A: SCHÖNBERGER, Axel; STEGMAN, Tilbert Dídac (ed.). *Actes del Desè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes: Frankfurt, 18-25 de setembre de 1994*. Vol. 3. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 23-55.
- (2012). «La meua descoberta de la romanística (1949-1950)». A: *La lingüística romànica al segle XXI: IV Jornada de l'Associació d'Amics del Professor Antoni M. Badia i Margarit (Barcelona, 23 d'octubre de 2009)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. (Biblioteca Filològica; LXVII), p. 13-26.
- COLÓN DOMÈNECH, Germà (1999). «L'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (1968-1998)». A: *L'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (1968-1998)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 9-28.
- MASSOT I MUNTANER, Josep (2016). «La projecció internacional del doctor Antoni M. Badia i Margarit». A: *Antoni M. Badia i Margarit: Sessió en memòria, 12 de novembre de 2015*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. (Semblances Biogràfiques; 65), p. 25-32.
- PÖTTERS, Wilhelm (1978). «Katalanische Forschungen der AILLC». *Romanische Forschungen*, 90, p. 270-276.
- THERRY, Arthur (1984). «Pròleg». A: *Miscel·lània Antoni M. Badia i Margarit I*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. (Estudis de Llengua i Literatura Catalanes; IX), p. 5-8.